

Elevrörelsens yttrande gällande betänkandet En förbättrad elevhälsa (SOU 2025:113)

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd har beretts möjlighet att yttra sig över betänkandet *En förbättrad elevhälsa* (SOU 2025:113) och lämnar härmed följande synpunkter.

Sammanfattning

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd välkomnar utredningens förslag och delar betänkandets grundläggande problembild. Elevhälsans tillgänglighet är i dag olikvärdig och stundtals organiserad på ett sätt som gör att elever inte vet vad de kan förvänta sig eller hur de ska få stöd. I rapporten *Elevhälsa på elevers villkor*¹ uppger nära en femtedel av svarande elever som har besökt elevhälsan att det är ganska eller mycket svårt att få en tid. Svarande som inte har besökt elevhälsan och upplever det som svårt att ta kontakt motsvarar på populationsnivå en grupp om cirka 40 000 elever i högstadiet och på gymnasiet. Vi vill här särskilt betona vikten av regelbunden kontakt med en elevhälsa som också är synlig i skolans lokaler, vilket går väl i linje med betänkandets förslag under 6.3.1, 6.3.2 och 6.6.

När orsakerna bakom det ökade behovet av behandling och enklare medicinska insatser i elevhälsan är strukturella², kommer inte tidsfrister i elevhälsan enligt betänkandets förslag under 6.3.3 ensamt avhjälpa problemen med tilltagande skolrelaterad stress och ohälsa. Vi hänvisar här till Sveriges Elevkårers och Sveriges Elevråds remissvar till betänkandet *Ett likvärdigt betygssystem* (SOU 2025:18) för ytterligare kommentarer på området och ser därtill risker för att tidsfristen kan förhindra en ändamålsenlig styrning av elevhälsan.

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd ser betänkandets förslag om samverkansöverenskommelser under 6.8.3 som mycket positivt, mot bakgrund av tidigare rapporter från bland annat Inspektionen för vård och omsorg (IVO) om bristande praktiska rutiner för samverkan mellan huvudman, i förlängningen elevhälsa, och vårdgivare. Betänkandets förslag under 6.7 bör ställas i relation till den effekt som förbättrade rutiner i samverkan med hälso- och sjukvården har för elevens möjligheter till behandling.

¹ Sveriges Elevkårer, Sveriges Elevråd och Tim Bergling Foundation (2025). *Elevhälsa på elevers villkor*.

² Högberg, B. och Strandh, M. (2020). "Gender and secular trends in adolescent mental health over 24 years – The role of school-related stress". *Social Science and Medicine*, 250.

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd lämnar synpunkter och kommentarer på nedanstående förslag.

- 6.1 Tillstyrker förslaget om att förtydliga elevhälsans syfte och uppdrag.
- 6.2 Avstyrker delvis förslaget om skärpta utbildningskrav för vissa av elevhälsans professioner.
- 6.3.1 Tillstyrker förslaget om en plan för bemanning av elevhälsan.
- 6.3.2 Tillstyrker förslaget om tillgänglighet till elevhälsans professioner i skolans lokaler med kommentarer.
- 6.3.3 Lämnar kommentar om risker med förslaget om tidsfrister i elevhälsan.
- 6.4 Tillstyrker förslaget om huvudmannens informationsskyldighet kring elevhälsans uppdrag och bemanning med kommentarer.
- 6.6 Tillstyrker delvis förslaget om utökade hälsobesök och hälsosamtal.
- 6.6.3 Tillstyrker förslaget om en nationell hälsoenkät.
- 6.7 Tillstyrker förslaget om förstärkta möjligheter för lättare fysiska och psykiska vårdinsatser med kommentarer.
- 6.8.2 Tillstyrker förslaget om en samordnande funktion vid varje skolenhet.
- 6.8.3 Tillstyrker förslaget om samverkansöverenskommelser med kommentarer.
- 6.10.5 Tillstyrker förslaget om insatser för att stärka huvudmannens styrning och ledning av elevhälsans medicinska insatser, mot bakgrund av synpunkterna vid 6.7.

6.1 Förslag om förtydligande av syfte och uppdrag

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget och delar utredningens bedömning om att elevhälsans syfte och uppdrag i nuläget inte är tillräckligt tydligt formulerat i skollagen. Särskild vikt bör här läggas vid att ett otydligt syfte och uppdrag försvårar Skolinspektionens arbete att bedriva tillsyn av elevhälsans arbete. Förändringarna medför dock att elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande arbete inte är lika tydligt framskrivet, där vi i likhet med utredningen menar att ett sådant arbetssätt är en förutsättning för att den nya syftes- och uppdragsbeskrivningen ska kunna uppnås. Vi ser att detta behöver kommuniceras tydligt vid implementeringen av utredningens förslag i syfte att undvika missförstånd kring huruvida elevhälsans arbete i huvudsak ska bedrivas hälsofrämjande och förebyggande.

6.2 Skärpta utbildningskrav för vissa av elevhälsans professioner

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd avstyrker delvis förslaget avseende att skolkuratorer ska vara legitimerade hälso- och sjukvårdskuratorer, men delar utredningens

bedömning att det behöver ställas specifika utbildningskrav på kuratorer i skolväsendet. Vi ser att dagens avsaknad av legitimeringsgrundade krav är problematisk mot bakgrund av de stora behov av psykosociala insatser som idag finns bland elever, särskilt i grundskolans senare årskurser och på gymnasieskolan. Det bör samtidigt övervägas ifall hälso- och sjukvårdskurator är det mest ändamålsenliga utbildningskravet, då deras nuvarande roll syftar till att bidra med psykosocialt stöd till patienter och närstående inom hälso- och sjukvården. Likt utredningen själva redogjort för ska elevhälsans arbete utgå från portalparagrafen i 1 kap. 4 § skollagen, där vi ser att en legitimeringsgrundande utbildning till skolkurator efter en för ämnet relevant akademisk examen bättre möter särarten i elevhälsans verksamhet och behovet av psykosociala insatser. Alternativt ser vi att utbildningen till hälso- och sjukvårdskurator skulle behöva anpassas för att möta de behov av psykosociala insatser skolans verksamhet medför.

6.3 Stärkt tillgång till elevhälsans professioner

6.3.1 En plan för bemanning av elevhälsan

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget. Vi ser det som positivt att fastställa nationella beräkningsgrunder som ger ett visst friutrymme för huvudmän att anpassa dimensioneringen av elevhälsans verksamhet utefter de lokala behoven. Likt andra kostnadsdrivande åtgärder kan förslaget medföra svårigheter för huvudmän att finansiera förslagen jämte övrig verksamhet. Vi instämmer här i betänkandets problembild avseende dagens bristande likvärdighet i tillgången till elevhälsans professioner och menar att den föreslagna strukturen med bemanningsplaner är behövlig för att åtgärda problemet.

6.3.2 Tillgänglighet till elevhälsans professioner i skolans lokaler

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget med kommentarer. Det är positivt att miniminivåer för elevhälsans tillgänglighet i skolans lokaler regleras, samtidigt som det är av yttersta vikt att dessa nivåer inte blir normerande för elevhälsans bemanning. Vi menar att strukturen med bemanningsplaner som föreslås i 6.3.1 kommer ha reell effekt för elevers tillgång till elevhälsans insatser, medan de skollagsändringar som föreslås härvid går att möta upp utan att effekten nödvändigtvis blir märkbar för skolans elever. En vanlig problematik vi får förmedlad oss i nuläget är just att kuratorn är på plats ”en onsdag eftermiddag i veckan”, vilket avhjälpas av förslaget i 6.3.1 men inte nödvändigtvis av lagreglerade miniminivåer. Det är dock positivt att förslaget ger utökade möjligheter till tillsyn från Skolinspektionen, samtidigt som vi menar att denna bör ha sin grund i bemanningskraven snarare än dessa lagreglerade miniminivåer.

6.3.3 Tidsfrister i elevhälsan

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd lämnar följande kommentar.

Utredningen gör bedömningen att sju dagar är en rimlig tid för elever att få en första bedömning, där vi ser risker för att en sådan ordning försvårar en ändamålsenlig styrning av elevhälsan enligt det syfte och uppdrag som ges av utredningens 6.1. Elever kan själva inte antas veta hur deras behov av stöd förhåller sig till hela elevgruppens behov, vilket elevhälsan rimligen bör kunna överblicka. Givet förslaget i 6.3.1 bör det vara rektors och elevhälsans uppgift att prioritera insatser dit de är mest behövliga, snarare än att bli uppbundna i ”enklare vårdbehov av icke-akut karaktär” (s. 275) vilket utredningen själva menar att insatserna avser.

Förslaget skapar också en oförutsägbarhet som kan göra det svårt att ex. arbeta proaktivt med hälsofrämjande insatser. Vi anser att utredningens redogörelser under ”ytterligare överväganden gällande tidsfrister i elevhälsan” speglar de risker vi ser med införandet av den tidsfrist som föreslås. Det är för oss även otydligt vilka konsekvenser som kan bli aktuella i det fall då huvudmannen inte uppfyller kraven om en första bedömning inom en viss tidsfrist. **Vid ett eventuellt införande av förslaget bör dessa risker noggrant övervägas.**

6.4 Huvudmannen ska informera om elevhälsans uppdrag och bemanning

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget med kommentarer.

Vi ser det som mycket positivt att det tydligare regleras vilken information om elevhälsan elever har rätt till från sin skolhuvudman. Vi delar särskilt utredningens beskrivning på sid. 278: *När elever inte har kännedom om elevhälsans verksamhet finns det stor risk att eleverna inte själv tar kontakt för stöd och hjälp, vilket försvårar förutsättningarna för att fånga upp behov i ett tidigt skede och förebygga mer omfattande åtgärder.* I syfte att minska administrationen på skolnivå skulle förslaget med fördel kunna sammanfogas med exempelvis strukturen för information genom förväntansdokument (prop. 2025/26:193).

6.6 Förslag om utökade hälsobesök och hälsosamtal

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker delvis förslaget. Vi ser det som positivt att hälsosamtalen omfattar fler årskurser och olika professioner från elevhälsans arbete, men vill samtidigt understryka vikten av att **elever ska ges möjlighet till enskilda delar av samtliga hälsobesök och hälsosamtal i grundskolan.** Det bör göras en annan avvägning kring när elever anses mogna nog att själva kunna svara för delar av innehållet i hälsosamtalen, exempelvis kring sina hemförhållanden, hedersrelaterat

förtryck och eventuellt våld i hemmet. Det är vår bild att vårdnadshavares medverkan vid stora hälsobesök under grundskolans senare årskurser gör missförhållanden i hemmet svårare att upptäcka. Vi ser vidare att synpunkterna från elevhälsans professioner som väntas genomföra hälsosamtal och -besök ska tas i beaktande, exempelvis avseende tidsåtgång, åldrar för besöken och närvarande professioner vid respektive samtal.

6.6.3 En hälsoenkät ska ligga till grund för hälsobesöket

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget. Vi ser mycket positivt på att en nationellt framtagen hälsoenkät ska ligga till grund för hälsobesök i syfte att stärka den nationella likvärdigheten. När hälsoenkäten tas fram behöver Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd involveras, så att innehåll och metod blir begripligt och relevant för målgruppen. Det gäller särskilt i fråga om skolstress, arbetsbelastning, levnadsvanor och arbetsmiljö. Elever behöver även informeras om hur deras information behandlas och i vilken utsträckning vårdnadshavare får tillgång till informationen i hälsoenkäten.

6.7 Förstärkta möjligheter för insatser för lättare fysiska och psykiska vårdbehov

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget med kommentarer. Vi anser att elever rimligen ska kunna få stöd i enklare fysiska och psykiska vårdinsatser från elevhälsan, så länge dessa omfattar det utredningen beskriver i ex. *lindrig nedstämdhet, sömnsvårigheter eller besvär av ergonomisk karaktär* (s. 304). Vi ser det här som positivt att första linjens primärvård och barn- och ungdomspsykiatri förhoppningsvis kan få mer renodlade uppdrag med anledning av detta.

Utredningen lyfter samtidigt risker avseende parallella vårdssystem mellan elevhälsan och primärvården som vi delar. Ifall första linjens vård inte ska flyttas över till skolans verksamhet borde det fortsatt vara tydligt att fysiska och psykiska vårdbehov hos barn och unga (elever) i huvudsak ska tillgodoses av primärvården. Detta blir särskilt aktuellt mot bakgrund av att de tidigare problemen huvudsakligen legat i bristande strukturer för samordning mellan elevhälsans medicinska insatser och första linjens primärvård. Elever har ofta upplevt sig ”runtbollade” utan en tydlig struktur.

Vi ser med utredningens förslag även risken att det uppfattas som att elevhälsan blir den aktör som huvudsakligen ska tillgodose elevers vårdbehov, vilket kan leda till att elever inte söker sig till den regionala hälso- och sjukvården i lika stor utsträckning. Det kan då uppstå flaskhalseffekter till elevhälsans insatser som blir en vidareförmedlande aktör till primärvården, i stället för att elever söker sig direkt dit.

6.8 Förbättrad samverkan mellan elevhälsan, skolan i övrigt, hälso- och sjukvården och socialtjänsten

6.8.2 Vid varje skolenhet ska det finnas en samordnande funktion som ansvarar för att samordna insatser

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget. Bristen på samordning har specifikt lyfts fram av våra respektive medlemsbaser. Det finns därmed ett behov av en tydlig samordnande funktion som håller ihop insatser kring en elev, speciellt när insatserna ägs av olika organ. Funktionen behöver samtidigt finansieras hos huvudmännen för att reformen ska ge effekt. Vi ser därtill en risk för att de föräldrar som i nuläget bär samordningen för sina barns insatser kommer vilja ha en tät kontakt med den samordnande funktionen, vilket riskerar att leda till att denne blir överbelastad eller en flaskhals i arbetet.

6.8.3 Skolhuvudmän ska ingå samverkansöverenskommelser med regionen

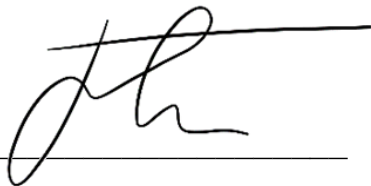
Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget med kommentarer.

Vi ser det som mycket positivt att det förtydligas vad samverkan mellan skolhuvudmannen och regionen ska avse. Det är därtill positivt att krav ställs på rutiner för samverkan mellan gymnasieskolan och regionens hälso- och sjukvård, vilket tidigare upplevts som bristande. När stödmaterial tas fram av Skolverket och Socialstyrelsen bör dessa inkludera skrivelser om hur samverkan blir begriplig för den berörda eleven i fråga.

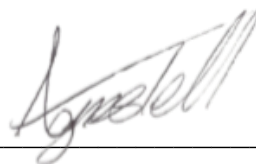
6.10 Elevhälsans huvudmannaskap och ledning

6.10.5 Insatser för att stärka huvudmannens styrning och ledning av elevhälsans medicinska insatser

Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd tillstyrker förslaget mot bakgrund av synpunkterna vid 6.7. Fortbildningen för rektorer om elevhälsans medicinska insatser har varit den mest sökta under flera år, av vilket det går att dra slutsatsen att rektorer redan i nuläget behöver ytterligare kunskap kring sådant som berör elevhälsans medicinska insatser (exempelvis hälso- och sjukvårdslagen, HSL, och dess tillämpning i skolans verksamhet). Mot bakgrund av förslagen i 6.7 kommer behovet av fortbildning på detta område tillta. Vi ställer oss positiva till de insatser som föreslås men tvivlar på att de är tillräckliga och ser gärna att regeringen går vidare med ytterligare insatser på detta område. Bilden går även i linje med vad som skrivs fram i 7.2.4 *Rektor i fokus* (SOU 2026:4).

Jonatan Lamy
Ordförande
Sveriges Elevkårer

Agnes Tell
Ordförande
Sveriges Elevråd